

CATALUNYA INDEPENDENT A LA UNIÓ EUROPEA

Antoni Abad i Ninet

SUNY - Buffalo Law School

1. INTRODUCCIÓ

El present article analitza la successió de Catalunya en els tractats de la Unió Europea, és a dir, com es desenvoluparà l'ampliació interna i el procés de successió en els tractats de la Unió. La premissa de partida és l' ampliació interna, ja que Catalunya en l'actualitat és territori Europeu, i entenem que ni Catalunya, ni la resta de territoris que succeixen a l'actual Estat Espanyol haurien de sol·licitar l'admissió com a membres en base al que estableix l'article 49 del Tractat de la Unió, que estableix:

“ Any European state which respects the principles set out in Article 6(1) may apply to become a member of the Union. It shall address its application to the Council, which shall act unanimously after consulting the Commission and after receiving the assent of the European Parliament, which shall act by absolute majority of its component members. The conditions of admission and the adjustments to the Treaties on which the Union is founded which such admission entails shall be the subject of an agreement between the Member States and the applicant State. This agreement shall be submitted for ratifications by all the contracting States in accordance with their respective constitutional requirements”.

Aquest treball no es centra únicament en paràmetres jurídics, sinó que també s'exposen possibles solucions polítiques i pragmàtiques aplicables a la successió de Catalunya en els tractats de la Unió. La pràctica internacional demostra que als casos de successió d'Estats, els esdeveniments de caràcter polític marquen la realitat jurídica i no al contrari. Les solucions polítiques foren les aplicades a partir de la desaparició jurídica de l'antiga Iugoslàvia.¹ Tal i com afirma Beemelmans, tot i les equivocacions a l'hora de codificar els aspectes determinants en la matèria de successió d' Estats i la manca de consens entre la doctrina especialitzada, sembla que estigui emergint una mena de consens en les recents pràctiques que suggereixen que la successió d' Estats no ha de provocar una interrupció de les relacions legals a tots els nivells. És més, des de que la comunitat internacional ha intentat establir de manera útil i factible una norma jurídica a nivell mundial, aquestes normes internacionals aplicades als estats i als individuals no s'han d'interrompre perquè un Estat és dissolgui.² En conseqüència, la independència del Principat de Catalunya no ha de suposar en cap moment la interrupció en

---

¹ Blum, 1993.248

² Beemelmans, H. 1997. 2

l'aplicació dels drets i obligacions derivats de l'aplicació dels Tractats i normes de la Unió Europea a les persones físiques i jurídiques de Catalunya o a les persones físiques i jurídiques de la Unió Europea en territori català. Com posteriorment analitzarem, hi han opinions doctrinals que afirmen el contrari. Opinions que partint de postulats semblants al català, especulen i preveuen resultats antagònics al que descrivim en aquest treball, tot i que els autors dels mateixos reconeixen el caràcter de *Doxa* i no *Episteme* de les seves conclusions.³ Aquest article no aventura el resultat concret al possible procés successori català al marc de la Unió Europea, no preveu si un cop assolida la independència catalana l'actual Estat Espanyol es dissoldrà o si hi haurà un o més successors, ja que fer-ho seria del tot especulatiu. L'objectiu principal del present assaig és l'anàlisi del marc jurídic aplicable a la possible *internal enlargement* i les actuacions jurídiques i polítiques que poden determinar la continuïtat de Catalunya en el marc Europeu.

El segon apartat del present article analitza les diferents definicions doctrinals i legals del fenomen jurídic de la successió dels Estats en dret internacional públic. Definim la jerarquia normativa vigent en dret internacional públic que s'ha d'aplicar per a regular la possible successió d'Estats en organitzacions internacionals. Com demostrarem aquesta jerarquia jurídica estarà molt condicionada per la casuística particular. Determinarem quines són les normes primàries, secundàries i consuetudinàries aplicables a la successió d'Estats.

El següent apartat exposa el marc jurídic aplicable a la successió de Catalunya en el si de la Unió Europea. Aquesta secció del treball és estrictament d'anàlisi jurídic. Iniciem l'estudi de la normativa de la Unió Europea aplicable al cas en consideració, tractem de donar resposta a qüestions com que estableixen les font primàries europees ?, hi ha qualque disposició europea aplicable al supòsit de fet?, pot un territori succeir a un altre en el marc de la Unió?. En aquest apartat s'analitzen les característiques dels tractats de la Unió i el cas de Grenlàndia com a exemple real i pràctic de solucions específiques a fet jurídics nous.

Un cop definit el buit legal que en l'actualitat trobem a legislació europea, passem a definir els convenis i la legislació de dret internacional públic que defineix les condicions necessàries i el procediment adient a les successions d'Estats. El punt de partida és la definició establerta a la Convenció de Viena de 1978, i en particular els articles 34 i 35 d'aquesta Convenció però també analitzem resolucions del Comitè d'experts en dret internacional públic (CADHI) del Consell d' Europa i la legislació dels Estats Units relativa a la successió d' Estats en matèria de tractats. L'anàlisi d'aquests cossos jurídics pretén preveure les possibles fonts normatives que els òrgans de la Unió Europea emplearan per a fonamentar solucions *ex-nunc* aplicables als casos d'ampliació interna, com el català.

El quart apartat analitza les actuacions i disposicions jurídiques que Catalunya hauria de realitzar en el moment d'assolir la seva independència tendents a facilitar la successió automàtica en els tractats europeus. En aquest epígraf definim l'evolució de la Unió Europea envers al reconeixement dels anomenats *sub-governments* i al·leguem que tant a Catalunya,

---

³ Happold 1999 i Happold 2000.

com a l'Estat Espanyol i fins i tot a la Unió Europea els convé adoptar una solució *ex-nunc*, negociada, pactada i satisfactòria per a tots els afectats.

La successió d'Estats és un fenomen que esdevé freqüentment en la pràctica internacional i que ha anat afectant els Estats i les seves relacions especialment a partir de la segona meitat del segle XX. Per tant, analitzar un procés successori del Principat de Catalunya en els tractats internacionals és quelcom que s'ha de realitzar en un moment normal (Ackerman)⁴ per tal de poder regular els possible moment constitucional que es produirà quan Catalunya proclami la seva independència. Aquest treball s'emmarca en aquest projecte.

2- DEFINICIÓ DEL SUPÒSIT DE FET. SUCCESSIÓ EN DRET INTERNACIONAL, INTERNAL ENLARGEMENT A LA UNIO EUROPEA

Com ja hem afirmat anteriorment, l'objecte fonamental d'anàlisi en el present article és la situació en la que es trobarà Catalunya, en el marc jurídic de la Unió Europea, un cop assolida la seva autodeterminació. Centrem l'anàlisi en com s'hauria d'articular jurídica i políticament un *internal enlargement* en el si de la Unió.

La successió d'Estats és una matèria altament controvertida i incerta en dret internacional públic.⁵ Partim de la premissa de què la successió d'Estats és un concepte jurídic indeterminat on trobem una gran varietat de teories i definicions legals i doctrinals relacionades amb aquesta matèria. La doctrina especialitzada fa servir com a premissa de partida en la conceptualització del fenomen de la "Successió d'Estat" l'article 2 (1) (b) de la Convenció de Viena de 1978, que estableix: "*La Successió d'Estats significa la substitució d'un Estat per un altre en la responsabilitat de les relacions internacionals del territori*".⁶ A aquesta definició positiva s'afegeixen elements de caràcter pràctic i empíric per desenvolupar una teoria conceptual. Els elements polítics afectats per aquesta definició legal inclouen el total desmembrament d'un Estat existent, la secessió, descolonització d'una part d'un Estat, la unió d'Estats existents i la cessió parcial o aneixió d'un territori d'un altre Estat.⁷

Generalment el procés de successió consisteix en un desplaçament permanent del poder sobirà. Aquesta mena de desplaçaments del poder sobirà provoquen qüestions legals que han de ser resoltes, l'Estat successor està obligat per tots, cap, alguns tractats internacionals del predecessor? L'Estat successor es veu afectat per les obligacions i demandes que afecten al predecessor?, Quin dels Estats (successor o predecessor) mantindrà la personalitat jurídica en una organització internacional i en un tractat internacional?. Entre totes les possibles qüestions legals que sorgeixen, qüestions relatives a la propietat dels Estats, demandes de dret públic i deute públic, contractes ratificats per l'Estat i concessions atorgades, nacionalitat, etc.

---

⁴ Ackerman. 1993

⁵ Brownlie.2003 & Bühler 2001,

⁶ 1978 *Vienna Convention*, Art. 2(1)(b).

⁷ Brownlie, I. 2003: 621.

La qüestió principal que sorgeix és centra en les relacions entre la qualitat de membres de les organitzacions i tractats internacionals i la successió, és a dir, quin status jurídic té el Principat de Catalunya un cop assumida la seva independència en el marc de la Unió Europea. Bühler afirma:

“Donat que l’ adhesió es el corollari de la condició de part en un tractat constitutiu d’una organització internacional, la successió al tractat constitutiu d’una organització internacional implica automàticament l’ adquisició de la pertinença a l’ organització”.⁸

Per tant, en cada cas concret, resulta del tot necessari estudiar de manera detallada les provisions constitucionals particulars que estableixin els requisits necessaris per a adquirir de la condició de membre. La condició de membre dependrà en gran mesura de la casuística particular de cada organització internacional. Aquesta mena de particularització es d’uns elements que fa mes controvertida la matèria de successió als tractats internacionals. Aquesta controvèrsia es encara major en el cas concret que analitzem, ja que com posteriorment demostrarem no hi ha cap norma específica en els tractats de la Unió Europea que reguli la possible successió interna als seus tractats. Ens trobem amb una clara situació d’anomia jurídica en el marc europeu en relació al fet que analitzem.

El cert és que hi ha poques organitzacions internacionals que estableixin qualche disposició expressa en relació a quan un Estat adquireix la condició de membre mitjançant la successió,⁹com posteriorment vorem, en el cas de la Unió Europea, l’anòmia afecta també a la possible eixida de la Unió.

El punt de partida fonamental per a poder produir-se una successió en dret internacional és la condició d’Estat, en conseqüència, la successió d’Estats s’aplicarà a Catalunya un cop assolida la seva secessió de l’estat Espanyol i/o Francès. Per a poder aplicar les normes successòries Catalunya hauria de complir els elements vàlids en la seva secessió (EBENROTH 1996).

Aquesta mena d’elements determinaran en gran mesura la possibilitat d’un procés d’*internal enlargement* en el si de la Unió Europea. Un futur Estat per tal de ser acceptat per la comunitat de nacions haurà de respectar les condicions establertes per la Convenció de Montevideo de 1933, població permanent, territori definit, govern i capacitat per a establir relacions amb altres Estats.¹⁰ Un altre cos doctrinal utilitzat a nivell internacional per a definir un Estat i el procés de successió és la llei dels Estats Units. La llei nord-americana reflecteix els elements de la Convenció de Montevideo de 1933 en la definició d’Estat.¹¹ De totes maneres, s’ha de tenir en

---

⁸ Bühler. 2001: 19.

⁹ See Generally Report of the ILC on the work of its 26th Session. UN-Doc. A/9610/Rev.1 and Onory (1968).

¹⁰ See Convention on Rights and Duties of States, Dec. 26, 1933, 165 L.N.T.S. 19.

¹¹ La llei dels Estats Units defineix un Estat com:

“people permanently occupying a fixed territory bound together by common law habits and custom into one body politic exercising, through the medium of an organized government, independent sovereignty and control over all persons and things within its boundaries, capable of making war and peace and entering into international relations with relations with other communities of the globe”.

consideració que Nacions Unides ha reconegut Estats que no complien aquestes característiques (CRAWFORD 1979).

Aquesta mena d'excepcionalisme pragmàtic és una pràctica habitual en dret internacional públic i fa pensar que tant Catalunya com altres nacions sense Estats existents en la Unió Europea, així com els successor (s) dels Estats actuals assoliran la successió als tractats per aquesta via. Catalunya haurà d'expressar la seva voluntat de respectar la Carta de Nacions Unides. Aquest requeriment implica ser un amant de la Pau, acceptar les obligacions que emanen de la Carta de Nacions Unides, poder i voler complir les provisions de la Carta.¹² Aquestes característiques són determinants per què òbviament la comunitat internacional té una influència determinant en el procés successori. Si bé, com afirma Beemelmans, els Estats tercers no poden imposar la seva perspectiva als casos de successió d'Estats¹³, queda meridianament clar que Catalunya hauria d'aconseguir el reconeixement o aprovació de les institucions europees per tal de romandre en el seu status europeu.

Un cop assolida la condició d'Estat, Catalunya haurà d'analitzar quina és la normativa i la doctrina jurisprudencial concreta que s'aplicarà per tal de romandre en el si de la Unió Europea. En el proper apartat analitzem els diferents cossos jurídics i doctrinals aplicables a un procés successori intern Europeu.

3- NORMATIVA APLICABLE

La metodologia que fem servir per analitzar la normativa aplicable al *internal enlargement* segueix l'ordre de prelación de les fonts de dret internacional aplicables al cas. Comencem amb els tractats i normes jurídiques de la Unió Europea, ja que són les normes primàries en l'aplicació de la successió. Davant el buit legal que trobem en la legislació Europea, analitzem els tractats internacionals aplicables al cas en forma de dret consuetudinari internacional.

Com ja hem avançat anteriorment, no hi ha cap tractat internacional en vigor (*enforcable*) que reguli la successió de Catalunya en els tractats de la Unió Europea, per tant, davant aquesta absoluta carència, fonamentem la necessitat d'aplicar normes consuetudinàries de dret internacional i analitzar els elements jurídics i polítics que s'hauran de tenir en consideració.

La Unió Europea no és definida com a organització internacional sinó com quelcom *Sui Generis*.¹⁴ Generalment s'ha afirmat que la Unió Europea no té personalitat jurídica internacional, i certament no hi ha cap article als Tractats de la Unió que estableixin aquesta personalitat. El marc jurídic de la Unió Europea estableix normes d'accés, així com normes que

---

¹² Lloyd. D. 1994.

¹³ Beemelmans. H. 1997. 3.

¹⁴ Klabbbers 1998 ,Happold 1999 &Curtin and Dekker 1999.

estableixen que els Estats són responsables de les obligacions derivades del seu status com a membre.

No hi ha cap article als Tractats de la Unió Europea que estableixi la possibilitat d'eixir de la Unió.¹⁵ En conseqüència la possibilitat de secessió estatal o d'un territori a la Unió, avui en dia no és possible i per això part de la doctrina internacional ha considerat la Unió Europea un arquetip de "cockroach motel": Un motel on pots fer el *check in* però no el *check out*.¹⁶ De fet molt poques organitzacions internacionals admeten la possibilitat de secessió i poques constitucions actuals admeten la possibilitat de la secessió.¹⁷ L'exemple de les dificultats d'eixir de la Unió Europea és el cas de Grenlàndia, que a més es tracta d'una regió sense Estat.

En conseqüència eixir de la Unió Europea seria atemptar contra el tractat. Amb una Catalunya independent cap dels dos (o més) Estats resultants de l'actual Regne d'Espanya, ocuparien de manera automàtica el lloc del predecessor. L'assumpció apriorística i parcial de que la resta de l'Estat Espanyol continuaria en el si de la Unió i el nou Estat independent hauria de demanar l'admissió és especulativa segons demostra l'experiència internacional. No podem obviar el fet de que la "resta de l'Estat Espanyol" també seria un nou Estat i per tant hauria de promoure una successió als Tractats internacionals i als de la Unió Europea. Tot això especulant que no es produeixin més casos d'autodeterminació.

El cas de Grenlàndia demostra que un Estat que pretén la no aplicació dels Tractats de la Unió Europea en un territori europeu necessita el consentiment dels altres Estats membres. L'article 51 del Tractat de la Unió Europea afirma de manera clara: "(t)his Treaty is concluded for an unlimited period", a territori de Europeu.

Entenem que la manca d'una provisió específica en els Tractats no significa que la doctrina de la Unió no segueixi sent suprema a les lleis estatals, incloent-hi les diferents lleis constitucionals. Aquesta doctrina va quedar consolidada al llarg dels diferents tractats europeus i per la doctrina jurisprudencial del Tribunal de Justícia Europeu a *Flaminio Costa v E.N.E.L, Cas 6/64, 1964, E.C.R.585*, en aquest cas el Tribunal va confirmar que la llei de la Unió Europea prevalia sobre la llei de qualsevol Estat membre, establint una mena clàusula de supremacia legal jeràrquica similar a la que regeix als Estats Units. El Tribunal va afirmar que aquesta doctrina era necessària per tal d'assegurar els objectius que el tractat havia establert, i en especial la uniformitat de la llei Europea.¹⁸

Els tractats de la Unió Europea a diferència dels Tractats ordinaris han creat el seu propi sistema legal que ha esdevingut part integral dels sistemes jurídics legals dels Estats Membres i han estat aplicats pels seus tribunals. Creant una unió de duració il·limitada, configurant les

---

¹⁵ El TCE i el Tractat de Lisboa preveuen la possibilitat de que un Estat pugui abandonar la UE, si bé aquests tractats no estan encara en vigor i la possibilitat d'eixida es troba en fase de projecte

¹⁶ Raymond, F. 2004.

¹⁷ See art. 235 Constitució de Sudàfrica, Canadian Supreme Court, Reference re Secession of Quebec, [1998] 2 S.C.R. 217.

¹⁸ Raymond, J.F. 2004: 6.

seves institucions pròpies, la seva personalitat, la seva pròpia capacitat legal i de representació en el marc internacional, i de manera més particular, configurant-se de poders reals provinents de la limitació de la sobirania dels Estats, s'han creat en determinats camps jurídics obligatoris tant pels Estats Membres com pels seus nacionals.¹⁹

Aquest argument és favorable als interessos de Catalunya, fent servir el mateix símil entenem que la porta del motel també està tancada per als ciutadans i regions de la Unió. El model a seguir és pot el procés d'ampliació interna que es va produir al si dels Estats Units, amb els Estats de Maine i West Virginia, on cap d'aquests Nous Estats van haver de sol·licitar l'admissió.

Davant del biut legal en la legislació europea sobre la secessió interna (estatal o d'un territori) i la successió als tractats constituents, la doctrina internacional ha considerat que s'havia d'aplicar de manera subsidiària el dret consuetudinari internacional i en particular el Conveni de Viena de 1978.²⁰ En aquest mateix sentit, el conveni de Viena sobre la llei dels tractats ha estat reconegut àmpliament com a guia autoritària de dret internacional en quant a la interpretació dels tractats.²¹ Si bé, la pràctica internacional ha optat per solucions més pragmàtiques, en especial al cas de Iugoslàvia,²² com a contrargumentació és pot al·legar que tots els països que van sorgir de l'extensió de Iugoslàvia van haver de ratificar la Convenció de Viena de 1978. La rellevància de la Convenció de Viena de 1978, que va entrar en vigor a l'any 1996 està fora de dubtes, no només a nivell doctrinal sinó també com a font del dret internacional.²³

Aquesta convenció als articles 34 i 35 estableix com a principi d'aplicació el de *continuitat* enlloc de la dissolució. La convenció de Viena estableix una mena de privilegi a favor dels nous Estats, que poden decidir a quins tractats es volen adherir.²⁴ En el cas de la continuïtat, una o més entitats sub-estats trenquen amb l'estat predecessor i formen Estats independents.²⁵ A més aquesta convenció ha implantat la lògica en la pràctica internacional de què la dissolució d'un Estat no té perquè suposar la interrupció dels drets i obligacions dels nous Estats successors o dels seus ciutadans.²⁶ Aquesta referència als drets individuals és molt important pels interessos de Catalunya a la Unió Europea, ja que demostra que no només els Estats són subjectes de dret internacional.

L'article 34 de la Convenció de Viena estableix:

---

¹⁹ Ibidem

²⁰ Raymond.2004. 6, Brownie 2003. 634

²¹ Criddle.2004.1

²² Vagts Detlev. 1993: 275.

²³ La Convenció de Viena és vigent a partir del 6 de Novembre de 1996, els Estats que han ratificat aquesta Convenció, (Bòsnia, Croàcia, la República Txeca, Dominica, Egipte, Estònia, Etiòpia, Iraq, Marroc, Saint Vicent and the Grenadines, Seychelles, Eslovàquia, Eslovènia, Macedònia, Tunísia, Ucraïna). A l'any 2000 Iugoslàvia, (avui, Sèrbia, Montenegro i Kosovo) va ratificar la Convenció.

²⁴ Beemelmans, H.1997: 71, Williams P & Harris J. 2001. 5

²⁵ O'Connell D. 1991: 199-206.

²⁶Ibidem.

“ When a part or parts of a territory of a State separate to form one or more States, whether or not the predecessor States continues to exist: a) any treaty in force at the date of succession of States in respect of the entire territory of the predecessor State continues in force in respect of each successor State so formed”

Una simple interpretació literal de l'article deixa clar les possibilitats de successió catalana al si de la Unió Europea.

Tot i reconèixer el valor com a font de dret consuetudinari internacional i l'aplicabilitat del Conveni de Viena de 1978 per un cas com el català, es posa en dubte per part de certs sectors doctrinals en base a diferents arguments que analitzem a continuació.²⁷ Parts d'aquest dubtes es basen en una lectura com a mínim parcial de l'article 4.a de la Convenció que estableix:

“any treaty which is the constituent instrument of any international organization without prejudice to the rules concerning acquisition of membership and without prejudice to any other rules of the organization”.

Happold en concret, conclou equivocadament i contràriament a una lectura literal de l'article, que no es pot afirmar que la Convenció de Viena de 1978 permet succeir en la condició de membre en les organitzacions on el predecessor és membre.²⁸ Aquesta conclusió altera és aliena al contingut de l'article on simplement s'afirma que les normes de les organitzacions en cada cas són font primària per a poder adquirir la condició de membre de l'organització. Happold altera el sil·logisme jurídic bàsic, i d'una conseqüència jurídica determinada i volguda obté la premissa i no a la inversa.

Happold, continua afirmant que els comentaris de l'Assemblea General de Nacions Unides sobre l'article 4 afirmen que en moltes organitzacions internacionals, a excepció dels membres originals, l'adquisició de membre està subjecta a un procés formal d'admissió.²⁹ D'aquesta afirmació l'autor conclou que Escòcia (i per tant Catalunya) o qualsevol altre nació sense actual que s'autodetermini haurà de seguir els processos d'admissió establerts als Tractats de la Unió.

L'autor pressuposa: a) que el Regne Unit o Espanya no es dissoldran amb la independència d'Escòcia i Catalunya respectivament, aquesta assumpció que el mateix autor abans ha definit com a no previsible, no valora els possibles efectes que podrien provocar la independència d'aquestes nacions sense Estats en altres nacions com Gal·les, Irlanda del Nord, País Basc o Galícia.³⁰ L'assumpció acota temporalment els processos de successió i els elements potencials reals de dissolució contradient l'experiència de la desintegració de la República Socialista Federal Iugoslava, on com recorda Brownlie, les dues unitats supervivents, Sèrbia i Montenegro, denominades República Federal Iugoslàvia, es declaraven com a únics

---

²⁷ Happold. 2000.

²⁸ Happold, 2000. 21

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ En aquest punt destaquem l'obra de Marcoff M, 1969. On analitza el caràcter imprevisible dels processos de successió d'Estats als Tractats internacionals, ja abans de la promulgació, ratificació i entrada en vigència del Conveni de Viena de 1978.

successors. Aquesta posició no va ser acceptada per la Comunitat Europea i els seus membres.³¹

A Iugoslàvia no se li ha permès exercitar els seus drets com a membre de Nacions Unides, sense que aquesta limitació hagi afectat els seus drets i obligacions derivades del seu status com a part de l'estatut de la Cort Internacional de Justícia.³² Solució aquesta clarament *ex-nunc* i molt criticada doctrinalment pel fet d'atorgar certa continuïtat de facto a Sèrbia.

b) la presumpció no esmenta que Britànics i Espanyols també són membres de la Unió perquè Escocesos, Gal·lesos, Irlandesos del Nord, Catalans, Bascos i Gallecs som Europeus, és a dir, tant successors de la condició de membre en la Unió Europea com la resta dels Estats dels que formen part en l'actualitat.

c) En conseqüència, si Catalunya ha de ser admesa com a membre a la Unió, el mateix li passarà a la Nova Espanya o a Anglaterra.

El segon argument en contra de l'aplicació és que ni Gran Bretanya ni Espanya han ratificat la Convenció de Viena de 1978. Entenem que aquest fet no minva la seva aplicació com a font de dret consuetudinari internacional (fet no controvertit), sense oblidar que entre els ratificants de la Convenció hi ha membres de la Unió Europea. No hem d'obviar que la Convenció de Viena va ser el resultat del treball realitzat per dos distingits juristes Britànics, Sir Humphrey Waldock i Sir Francis Vallat, a més dels comentaris i deliberacions de la Comissió de dret internacional i la conferència diplomàtica, qui justament pretenien codificar oficialment en un cos jurídic la llei de successió d'Estats als tractats i substituir els antics costums.³³ Aquest propòsit també incloïa en certa mesura de desenvolupament progressiu de la llei, així com la codificació de la llei existent.³⁴ En conclusió la Convenció de Viena de 1978, llei en vigor des de 1996, és un cos recopilatori dels costums internacionals previs i aplicable com a font consuetudinària de dret internacional.

Tal i com hem adelantat en la primera part d'aquest assaig, per tal de completar l'elenc de fonts de dret internacional públic passem a analitzar les resolucions del Consell d'Europa i les normes que s'apliquen als Estats Units pels supòsits de successió als tractats en dret internacional públic.

---

³¹ Brownlie. 2003: 639. També veure Opinion No.9, Conference on Yugoslavia, Arbitration Commission, ILR 92, 203, Opinion No.11, ILR 96; Opinion No.12, ILR, 723; Opinion No.13, ILR, 726, Opinion No.14, *ibid.*, 729.

³² Brownlie. 2003: 640

³³ Vagts. 1993. 2

³⁴ *Ibidem.*

Des de l'any 1989 el continent Europeu ha estat testimoni de canvis polítics a gran escala que el Consell ha hagut d'afrontar amb una gran nombre de problemes pràctics ja que alguns dels Estats en qüestió eren membres del Consell o com mínim part d'alguns dels tractats celebrats sota els auspicis del Consell d'Europa.³⁵

Entenem que són d'aplicació les resolucions, informes i projectes del Comitè d'experts jurídics de dret internacional Públic del Consell d'Europa (CADHI) a l'objecte de treball. Aquestes resolucions són especialment transcendents per el nostre cas ja que són promogudes i ratificades pels Estats membres del Consell d'Europa.

El CAHDI va emetre un projecte pilot relatiu a la pràctica dels Estats en relació a la successió d'Estats i qüestions de reconeixença, CAHDI (98) 5, 15 reunió a Strasburg, 3-4 març de 1998.³⁶ Aquests projecte pilot desenvolupa els temes tractats a la reunió extraordinària del Comitè d'experts de 16 de Febrer de 1992.³⁷ El projecte pilot va ser ratificat per Àustria, Bèlgica, República Txeca, Dinamarca, Finlàndia, França, Alemanya, Itàlia, Països Baixos, Noruega, Eslovàquia, Suècia, Turquia i el Regne Unit, recull en els capítols segon i tercer els procediments necessaris per tal de reconèixer la successió d'Estats en matèria de Tractats internacionals. Al si del Consell d'Europa la practica estatal era normalment analitzada *Ad Hoc* pel Comitè d'experts en dret internacional públic.³⁸ El projecte pilot parteix de premisses jurídiques relacionades amb la situació amb la que es trobarà Catalunya en el si de la Unió.

Aquesta resolució estableix conclusions i línees d'actuació comunes al marc del Consell d'Europa pels casos de successió d'Estats viscuts al continent Europeu, és a dir, exclusivament pels casos d'Alemanya, La Unió Soviètica, la República socialista federal Iugoslàvia i la República Federal Txeca i Eslovaca. Els experts van considerar necessari limitar l'objecte d'estudi a aquests casos, excloent els casos esdevinguts fora del continent Europeu, com ara la independència de Namíbia i d'Eritrea o la reunificació del Nord i el sud del Iemen.³⁹ La principal novetat doctrinal és que es s'afirma de manera concreta que el reconeixement dels nous Estats dependrà de la casuística concreta.

El capítol tercer de la resolució CADHI (98) 5 regula la successió d'Estats en matèria de tractats i per tant és transcendent a l'objecte d'aquest treball. Aquest capítol comença definint quan es produeix la successió d'Estats en el sentit anteriorment definit en aquest treball.⁴⁰ El projecte divideix els actes de successió en a) aquells que impliquen dos Estats ja existents, (com ara quan es produeix la transferència d'un territori o d'una part de territori) on per regla general no caldrà cap mena d'acte de reconeixença, o en tot cas, el reconeixement de la legitimitat de l'acte o el procés que a determinat aquest resultat específic, b) els casos d'unió o

³⁵ Polakiewicz. 1999. 173, Malinovsky.1993 & Mrak 1999.

³⁶ CAHDI (98) 5, a http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/public_international_law/Analytical%20guide%20to%20the%20work%20of%20the%20CAHDI.pdf & www.un.org/law/french/ilc/index.htm

³⁷ CADHI (92) 2.

³⁸ Polakiewicz.1999: 173.

³⁹ CADHI (98) 5, p.3.

⁴⁰ *Supra*, 4.

fusió, on la legitimitat es pressuposada. De fet, aquests casos han estat normalment el resultat d'una voluntat comuna dels Estats afectats, en cas contrari, aquesta unió seria contrària a les normes del dret internacional públic i c) el cas de separació d'Estats, és a dir, els casos on una o més parts d'un territori d'un Estat formen un o més Estats nous. A més s'estudia si l'Estat predecessor continua existint o no, i si aquesta existència serà determinant en la situació que es generi.⁴¹

Aquesta tercera hipòtesi és la relacionada amb l'objecte d'aquest treball. El CADHI afirma taxativament que la consideració de si l'Estat predecessor continua existint, o un o més Estats nous s'han separat. dependrà d'altres subjectes de dret internacional.⁴²

La comissió d'experts del Consell d'Europa aplica la Convenció de Viena de 1978 de manera directa per tal d'analitzar els supòsits de successions d'Estats plantejats a Europa.⁴³ Aquesta aplicació torna a demostrar la transcendència i aplicabilitat d'aquest cos doctrinal en dret internacional públic.

Al projecte pilot dels experts en dret internacional públic del Consell d'Europa, s'estudia l'esmentada Convenció, i s'analitza des d'un punt de vista empíric i basant-se exclusivament en els supòsits estudiats (reunificació d'Alemanya, desmembrament de la República Socialista Federal Iugoslava, el cas de la U.R.S.S i de Txecoslovàquia). La Comissió comprova quines normes de l'esmentada Convenció s'han complert. En aquest sentit es vol determinar si certes normes de la Convenció de Viena de 1978 existeixen de manera efectiva, o si bé els Estats no es consideren vinculats per les regles jurídiques, i actuen sobre una base *ad hoc* en cada cas concret de successió d'Estat.⁴⁴

Dels casos introduïts al projecte pilot, el més semblant a la situació analitzada en aquest treball és el de l'antiga Iugoslàvia. L'anàlisi de la situació Iugoslava comença analitzant l'informe Badinter i altres informes d'organismes de dret internacional públic que afirmen que la República Socialista Federal Iugoslava havia deixat d'existir.⁴⁵ Aquesta conclusió que ha estat contestada per un dels Estats en conseqüència implica un cas de desmembrament complet d'un Estat. Sobre aquesta base, la qüestió que calia resoldre és si els Estats successors, així com els Estats tercers, que són part del Conveni de Viena relatiu a la successió d'Estats en matèria de tractats varen poder resoldre les qüestions relatives a la successió d'Estats en base al que estableixen els Tractats.⁴⁶

Un dels elements ja destacats al projecte és la preexistència dels nous Estats sobre el territori de l'ex-Iugoslàvia, és a dir, Bòsnia Hercegovina, Croàcia, Eslovènia i la república ex-Iugoslava de Macedònia, *on són tots declarats successors de l'antiga República Socialista Federal*

---

⁴¹ CADHI (98) 5, p. 8.

⁴² *ibidem*

⁴³ CADHI (98) 5, p. 10.

⁴⁴ *Ibidem*

⁴⁵ CADHI (98) 5, p. 12.

⁴⁶ *Ibidem*

Iugoslàvia.⁴⁷ Per tant, cal examinar si la pràctica de tercers així com les declaracions d'aquests Estats successors confirmen el principi de successió automàtica als tractats del seu Estat predecessor, si és el punt de partida d'una possible successió en matèria de tractats, o si els Estats han optat per la regla de *Tabula Rasa* com a punt de partida.⁴⁸ Òbviament a aquesta doctrina s'ha d'afegir els casos de Montenegro i Kosovo i les experiències a nivell de successió en matèria de tractats internacionals.

El projecte afirma a continuació, Al cas de l'antiga república socialista de Txecoslovàquia, els membres del Consell d'Europa han acceptat que els dos Estats successors que deixaren d'existir l'u de gener de 1993, *van acceptar el principi de successió automàtica per tots els tractats dels que la república era part*.⁴⁹ Aquest mateix principi és el que semblaria aplicar-se fora de l'àmbit Europeu al Quebec.⁵⁰ El projecte pilot dels experts de dret internacional públic del Consell d'Europa revela dades importants en relació amb l'objecte del present treball i considerem que el seu estudi pot ser molt vinculant.

El marc jurídic dels Estats Units d' Amèrica ha de ser tingut en consideració per tal d'analitzar possibles influències en les solucions *ex-nunc* que es poden produir al cas català en el si de la Unió Europea

Ni Estats Units ni Canada han ratificat el Conveni de Viena de 1978, però la doctrina especialitzada aplica aquest cos jurídic i reconeix el fet de considerar-lo com a font consuetudinària de dret internacional. En aquest sentit Brownlie afirma que les autoritats coincideixen que els nous Estats, com els altres, quedaran obligats per les lleis internacionals consuetudinàries.⁵¹ La doctrina nord-americana estableix en aquest sentit:

“ *International agreement as source of law*. An international agreement creates obligations binding between the parties under international law. See § 321. Ordinarily, an agreement between states is a source of law only in the sense that a private contract may be said to make law for the parties under the domestic law of contracts. Multilateral agreements open to all states, however, are increasingly used for general legislation, whether to make new law, as in human rights (Introduction to Part VII), or for codifying and developing customary law, as in the Vienna Convention on the Law of Treaties. For the law of international agreements, see Part III. "International agreement" is defined in § 301(1). International agreements may contribute to customary law. See Comment *i*.....

See, for example, the Vienna Convention on the Law of Treaties, Introductory Note to Part III. Even such a declaration is evidence that the agreement reflects existing law in some respects, and as to these the declaration may itself be viewed as a form of state practice confirming the customary international law. Of course, states may disagree as to whether the agreement as a whole or a particular provision reflects existing law. See generally Baxter, "Treaties and Custom," 129 Recueil des Cours 25 (1970).

⁴⁷ *Ibidem*

⁴⁸ *Ibidem*

⁴⁹ *Ibidem*

⁵⁰ See Dycus. 1998, Hyppia 1997 & The implications of a Quebec secession: Hearing before Subcomm. On the Western Hemisphere, House Comm, on Int'l Rel., 104 Cong. (1996), disponible a 1996 WL 556503, 548973, 546026 (F.D.C.H).

⁵¹ Brownlie. 2003. 210. & Dycus. 1998

*International agreements that do not purport to codify customary international law may in fact do so. International agreements may also help create customary law of general applicability. Comment i. In North Sea Continental Shelf Cases, Reporters' Note 2, at 37, the Court held that the Convention on the Continental Shelf codified the doctrine of the continental shelf as well as its basic principles, but not provisions as to which reservations were permitted".*⁵²

El *Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the United States 208-10 (1987)* tracta de manera específica amb la successió als tractats internacionals, propietat dels estats, arxius i deutes, reformant l'antiga *Restatement Second of the Foreign Relations Law of the United States (1965)* que també tractava aquesta matèria.

Aquesta normativa té com a objectiu bàsic esdevenir una mena de guia sobre la successió en els tractats internacionals pels jutges i operadors jurídics dels Estats Units. El *Restatement (Third)* pretén provocar els mateixos efectes que un tractat internacional i no considera la successió com a quelcom controvertit.⁵³ Aquesta norma suposa en els pitjors dels casos una clara orientació als nous Estats de com serà entesa la successió dels seus Estats als tractats internacionals. Tot i que, considerem que cap codi pot realment preveure futurs esdeveniments. Vagts afirma que com a mínim el *Restatement Third* atorga al lector, particularment a un oficial d'un nou Estat que tingui una biblioteca limitada i sense experiència en dret internacional o relacions diplomàtiques un resum d'aquestes pràctiques.⁵⁴ Aquest cos jurídic atorgaria a aquest oficial una indicació raonable sobre la possible posició que prendrien els tribunals i ministres d'assumptes exteriors respecte al nou estat.⁵⁵ Considerem aquesta informació útil i relacionada amb l'objecte del treball, especialment per recolzar la successió Catalana en tractats internacionals.

4- EL CAMI CAP A L'AMPLIACIÓ

Tal i com hem pogut comprovar l' excepcionalisme pragmàtic és una pràctica habitual en dret internacional públic i ha esdevingut una de les seves crítiques fonamentals. Res fa pensar que aquest pragmatisme s'escapi a la Unió Europea (cas Grenlàndia), i més tenint en consideració els aspectes fonamentals que s'hauran de sospesar en el moment de regular l'ampliació interna.

Un d'aquests aspectes bàsics en litigi seran els drets individuals fonamentals ja adquirits per milions de ciutadans de la Unió. Negar una solució satisfactòria a un procés d'ampliació interna podria minvar drets fonamentals que els ciutadans de la resta de la Unió Europea gaudeixen a Catalunya i que els Catalans gaudim a Catalunya i a la resta de la Unió, com ara dret de vot, residència, llibertat de moviment o drets laborals.

---

⁵² Restatement of the Law, Third, Foreign Relations Law of the United States , text disponible a: www.kentlaw.edu/faculty/bbrown/classes/IntlLawFall2007/CourseDocs/RestatementSources.doc

⁵³ Onuf G N. 1992:834, 835,

⁵⁴ Vagts. 1993. 11

⁵⁵ Ibidem.

Hem de tenir en consideració que la comunitat internacional no només està interessada en mantenir la cobertura territorial dels tractats multilaterals amb independència dels esdeveniments successoris, sinó també en les persones naturals i legals concernides per la llei dels tractats multilaterals.⁵⁶

Partim de la premissa fonamental de que Espanya sense Catalunya no és la successora automàtica de l'actual Regne d'Espanya a nivell internacional, aquestes successions sempre són negociades. (Cas de la URSS), (Cas de Txecoslovàquia), (Cas ex-Iugoslàvia).

Catalunya des del moment de la seva independència ha de facilitar el camí cap a l'ampliació interna. Els documents fundacionals (declaració d'independència, Constitució) són transcendents per tal de facilitar *internal enlargement* de Catalunya dins de la Unió Europea. Tota la "nova" normativa Catalana ha de fer menció expressa de la voluntat de Catalunya de succeir en la Unió Europea a l'Estat Espanyol i a la vigència de la legislació Europea a l'Estat Català, assumint des d'un bon començament la supremacia del dret de la Unió. Catalunya, assumirà totes les obligacions econòmiques que es derivin de l'acte de successió i demostrarà la seua voluntat ferma de mantenir l'estabilitat en les relacions internacionals i el respecte als drets fonamentals.

Des del mateix moment de la independència Catalunya es sotmet a la Cort d'arbitratge Europea que determinarà deutes, drets, i repartiment de la proporcionalitat entres els diferents entitats territorials que succeeixen l'actual Regne d'Espanya. En aquest sentit, destaquem l'experiència de la *Comissió d'arbitratge de la Conférence Européenne* per a l'antiga Iugoslàvia. Com ja hem afirmat anteriorment seran els organismes internacionals en base a la successió dels fets qui determinaran si la secessió Catalana i d'altres que es puguin produir suposen el desmembrament de l'Estat Espanyol, o si per el contrari hi ha un o més successors.

En aquest sentit coincideixo amb les apreciacions de Larsson quan afirma que: "aquells que esperaven que la Unió Europea es comprimiria de 30 Estats en 10 en un període de 20 anys, es poden arribar a sorprendre quan trobin mes de 60 Estats"⁵⁷. L'autor arriba a aquesta conclusió després d'analitzar el major rol que van adquirint els governs de les entitats "sub-nacionals" o "regionals" en el si de la Unió Europea. El tractat de Maastricht atorgava de manera explícita als sub-governos un nou rol, molt més pronunciat en el procés d'integració europeu. La creació del Comitè de les Regions (CoR) va ser entès com una manifestació important en aquest mateix sentit.⁵⁸ L'autor continua destacant:

---

⁵⁶ Beemelmans, H. 1997. 1

⁵⁷ Larsson, T (1993)

⁵⁸ Ibidem

*“es important recordar que el fet d’atorgar poders als sub-governments en molts països no ha estat conseqüència a les demandes formulades pels Estats a nivell europeu, sinó que ha estat una manera de traslladar els problemes domèstics de legitimitació d’alguns Estats. En definitiva, el desenvolupament (polític) nacional i europeu ha generat noves demandes dels nivells intermitjans de govern en la organització i les estructures creades per a facilitar la interacció entre els Estats i les institucions Europees”.*⁵⁹

La realitat jurídica i política europea s’ha anat transformant com a conseqüència de les nacions sense Estat i la necessitat de situar aquestes realitats polítiques a l’elenc jurídic europeu. Tal i com demostra aquesta evolució jurídica i política, la Unió Europea s’adapta a la realitat que afronta, en ocasions en contra dels interessos dels Estats. En base a l’experiència ja constatada, el més adient es pensar que la Unió també atorgarà una solució satisfactòria als processos d’autodeterminació que afectin als Estats membres, es a dir, establir una mena de nou estadi en l’atorgament de sobirania als nous ens polítics que apareguin adaptant-se a la nova situació de fet.

Si com diu Larsson, de l’ actual Unió Europea esdevenen 60 membres, està en joc l’existència de la mateixa Unió Europea. L’autor assenyala que allò realment destacable no es la mera existència de diferents tipus d’estructures polítiques intermediàries als Estats, sinó la seva absoluta proliferació.⁶⁰

5- CONCLUSIO

Tal i com afirma Detlev Vagts, un dels principals problemes amb el que es poden trobar Catalunya i Espanya és detallar el nombre de consellers, comissionats, representatius, etc, de cada Estat resultant. Aquesta tasca està detallada als articles 190, 205 i 258 del Tractat de la Unió, i després de la reunificació, Alemanya va haver d’esperar a una reforma per tal de regularitzar els seus nombres⁶¹. Catalunya i Espanya hauran de restablir aquestes xifres, on entenem que la Cort d’arbitratge podria desenvolupar un rol fonamental.

Catalunya compta amb el dret internacional consuetudinari, la necessitat de manteniment d’estabilitat en el si de la Unió Europea, a més dels drets fonamentals de les persones i la democràcia com a principals aliats de la seva successió a la Unió Europea. Tal i com he intentat demostrar en aquest article davant d’una situació d’anòmia i en base a l’aplicació del dret consuetudinari internacional, tot fa pensar que la Unió Europea establirà mecanismes jurídics *ex-nunc* per tal de juridificar les noves realitats jurídiques que afrontarà, entre elles els fenòmens d’ampliació interna.

---

⁵⁹ Ibidem

⁶⁰ Larsson, T (1993) 3. L’autor a mes de destacar els casos d’Espanya, Regne Unit i Belgica, analitza la proliferació de Sub-Governments a Finlàndia, França i Dinamarca. El cas Belga demostra com l’evolució del nivell intermig de govern pot alterar-se tant vertical com horitzontalment. Veure, Gardner & Abad (2009) centrat en la comparació dels nivells intermitjos a Estats Units i Espanya.

⁶¹ Carta de Detlev Vagts a l’autor en data de 25 de novembre de 2008.

Aquestes solucions pragmàtiques son necessàries ja que transcendeixen el sentit identitari Europeu i poden minvar la pròpia existència de la Unió. La secessió catalana provocarà que com a mínim dos nous Estats apareguin, i ambdós Estats poden succeir l' actual Estat Espanyol. Negar la possibilitat de successió és negar en qualsevol cas aquesta a possibilitat a tots els potencials successors.

BIBLIOGRAFIA

Ackerman, B. 1993: *We The People Foundations*. Cambridge (MA) Belknap Press of Harvard University Press.

Beemelmans, H. 1997: "State Succession in International Law: Remarks on Recent Theory and Statepraxis", *Boston University International Law Journal*, Vol.15. 71.

Blum, 1993: "UN Membership of the Former Yugoslavia- Reply", *The American Journal of International Law*, Vol. 87. 248.

- Brownie, I. 2003: *Principles of Public International Law*. Oxford. *Oxford University Press*
- Bühler, K.G. 2001: *State Succession and Membership in International Organizations, Legal Theory versus Political Pragmatism*. The Hague (The Netherlands). Kluwer Law International.
- Crawford, J. 1976: *The Creation of States in International Law*, disponible a <http://fds.oup.com/www.oup.co.uk/pdf/0-19-826002-4.pdf>
- Criddle, E.J. 2004: "The Vienna Convention on the Law of Treaties in U.S. Treaty Interpretation", *Virginia Journal of International Law*, Vol. 44, n.2.
- Curtin D & Dekker I: 1999: "The EU as a 'Layered' International Organization: Institutional Unity in Disguise", in Paul Craig and Gráinne de Búrca (Eds), *The Evolution of EU Law*, Oxford, *Oxford University Press*.
- Dycus, S. 1998: "Quebec independence and United States Security: a Question of Continuing Rights and Duties" in Symposium- Law and Civil Society: Part V: Subfederal interactions between the United States and Canada, *Arizona Journal of International and Comparative Law*, Vol.15. 187.
- Happold, M. 2000: "Independence" in or out of Europe? An Independent Scotland and the European Union" *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 49, pp. 15-34.
- Hyppia, R. 1997: "An independent Quebec in NORAD and NATO: A Long and Winding Road?" *AM. REV Canadian Studies*. Vol. 105, 121.
- Klabbers, J. 1998: "Presumptive Personality: The European Union in International Law" in Martin Koskeniemi (Ed), *International Law Aspects of the European Union*, The Hague (The Netherlands), *Martinus Nijhoff Publishers*.
- Larsson, T. 2000: "*The Internal Enlargement of the European Union and the Surplus of the Intermediate Level of Government*". *EIPASCOPE* 2000(2), 1-9.
- Lloyd, D. 1996: "Succession, Secession, and State Membership in the United Nations", *N.Y.U J, int' L. & Pol.* 26. 761-794.
- Malenovsky, J.1993. Problèmes Juridiques Liés à la Partition de la Tchécoslovaquie', 39 *AFDI* 305.
- Marcoff M. G. 1969: *Accession a l'Indépendance et Succession d' États aux Traités Internationaux*, Fribourg (Suisse), *Éditions Universitaires Fribourg Suisse*.

Mrak, M. 1999. *Succession of States*, Dordrecht, (The Netherlands) *Martinus Nijhoff Publishers*.

O'Connell D.P. 1991: "State Succession in Municipal Law and International Law, Internal Relations", in Shaw 1991, 199-206.

Onuf G N.1992: "Receuil des Courts de l' Academie de Droit international de la Haye" *American Journal of International Law*, Vol. 86. 834.

Polakiewicz, J. 1999: *Treaty-Making in the Council of Europe*, Strasbourg, *Council of Europe*.

Shaw N.M. 2003: *International Law*. Cambridge. *Cambridge University Press*

Vagts, D.F. 1993: "The Codifiers' View", *Virginia Journal of International Law*, Vol. 33. 275.

Williams Paul & Harris Jennifer. 2001: "State Succession to Debts and Assets: The Modern Law and Policy", *Harvard International Law Journal*, Vol. 42. 355.